

М. Г. Довгань, канд. філос. наук, доц.
Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, Україна
ORCID: 0000-0001-5267-5737
e-mail: mariyakokhanovska@gmail.com

АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ЕКОНОМІКИ В УЧЕННІ КАРОЛЯ ВОЙТИЛИ

Здійснено системний аналіз поглядів Кароля Войтили на становлення людини в контексті розвитку економіки. Виявлено, що Кароль Войтила розглядає розвиток економіки через призму моральних пріоритетів сучасної людини; зосереджується на аналізі економічної сфери суспільства з огляду на дотримання прав та реалізації свобод людини, а також можливості розвитку її моральності. Зважаючи на неналежне трактування людини в сучасних економічних системах, оскільки її використовують як знаряддя, а не мету, мислитель наголошує на потребі економічних трансформацій. Визначено, що без права приватної власності неможливі автономність і розвиток особи; усе, створене Богом, становить цінність і породжує моральний обов'язок перед суб'єктом, яким є особа. Вивчено основні небезпеки у сфері економіки, через які втрачається розуміння цінності людини. Формування нової всесвітньої економічної системи, ґрунтованої на принципах справедливості й рівності, Кароль Войтила вважає розв'язком проблеми належного місця людини в економічних системах.

Ключові слова: економіка, людина, моральність, праця, розвиток, свобода, цінність.

Вступ. Належне користування наявними благами, місце людини у сфері економіки – проблеми, що постійно супроводжують розвиток людства. Та якщо, за словами Кароля Войтили, у минулому вирішальним чинником виробництва була земля, а згодом капітал, то новизною сьогодення він називає вирішальну роль людини – її знань, проникливості. Неправильне бачення місця людини в економічній системі, що полягає в абсолютизації виробництва та споживання, глибоко закорінене в соціокультурній сфері. Недотримання етичних і релігійних норм перешкоджає становленню особи, а людину обмежує виключно до творення товарів та послуг. Тому Кароль Войтила говорить про існування не лише економічної бідності, але й культурної та духовної. Аналіз відповідності економічних систем сприятиме виявленню основних причин зовнішнього впливу на формування людини, що дозволяє говорити про неї як про "буття випадкове". Розгляд праці та економічних трансформацій, здійснений Каролем Войтилою, дозволить виявити основні проблеми людського буття, глибше проаналізувати моральну проблематику сучасності.

Мета дослідження: на основі системного вивчення філософсько-богословської спадщини Кароля Войтили **виявити основу його вчення щодо антропологічної проблематики в економічній сфері.**

Аналіз джерел. Аналіз філософсько-богословської спадщини Кароля Войтили дозволяє систематизувати його погляди на антропологічну проблематику у сфері економіки. Зокрема, моральний вимір людської трансцендентності глибоко аналізується у працях Кароля Войтили в багатоманітні її аспекти. Зокрема, в енциклопедії "Бог багатий милосердям" [4] Кароль Войтила пише про необхідність справедливості, милосердя та любові, розкриває їх значення для особи. В енциклопедії "Сяйво правди" [8] вивчає взаємозв'язок моральності та суспільно-політичного життя народу; акцентує на важливості здійснення вибору відповідно до моральних норм, вписаних у серцях людей, а також на важливості сумління; аналізує значення добра та зла в індивідуальному та суспільному вимірах людського буття.

Суспільний вимір буття людини аналізується Каролем Войтилою з огляду на можливість становлення особи. Зокрема, доцільно звернути увагу на енциклопедію "Відкупитель людини" [6]. У ній йдеться про порушення прав людини як загрозу для її існування, про неадекватний розвиток політики та економіки, автор наголошує на домінуванні техніки над етикою, переважанні "мати" над "бути".

В енциклопедії "Сотий рік" [3] Кароль Войтила порівнює соціальну проблематику часів папи Лева XIII із сучасною. Мислитель пропонує нове прочитання соціально-економічних викликів сучасності, при цьому розкриває питання приватної власності, аналізує права та завдання робітників. У праці "Революція духу. Суспільна доктрина Церкви у баченні кардинала Кароля Войтили" [16] аналізуються проблеми справедливості та власності.

В енциклопедії "Займаючись працею" [5] праця виступає ключовим питанням соціальної проблематики. Кароль Войтила розглядає працю як джерело прав людини. Акцентуючи на завданні людини панувати над усім створеним, підкреслює потребу підходу, гідного людини. В енциклопедії "Турбота про соціальне питання" [7], наголошуючи на новизні енциклопедії папи Павла VI "Розвиток народів" ("Populorum progressio", 1967), виокремлює основні соціальні проблеми людства та пропонує шляхи їх розв'язання.

Аналіз досліджень і публікацій. Польські та американські дослідники філософсько-богословської спадщини Кароля Войтили зосередили суттєву увагу на дослідженні його вчення щодо економіки, науково-технічного розвитку, морально-етичної проблематики. Зокрема, В. Мислек (W. Myszek) особливу увагу приділяє вивченню моральних проблем людини, викликаних глобалізацією, а також взаємодії економічно-розвинених держав із країнами третього світу, підкреслюючи потребу відповідальності людини [13]. Й. Купний пропонує нарис моделі Кароля Войтили щодо економічного життя, наголошуючи, що вона виходить із людської гідності та протиставляє цінність людини економічним структурам [11]. Подібно і Т. Ланган (T. Langan) на основі аналізу енциклопедії "Займаючись працею", акцентує на проблемі місця людини у сучасній економіці, а також на деґуманізації праці [12].

М. Новак (M. Novak) аргументує актуальність для сьогодення думок Кароля Войтили стосовно бачення людини як суб'єкта праці, потреби належного забезпечення умов та оплати праці, гідного відпочинку, дотримання прав людини в економічній сфері суспільства [14]. Серед статей, включених у книгу "Сотий рік. Текст і коментарі" слід виокремити дослідження "Ното consumens у світлі моральних та суспільних цінностей". У ній автор розкриває важливу для нас проблему використання благ, призначення людини, її покликання, а також екологічну, моральну та культурну кризу у баченні Кароля Войтили [10].

Серед статей збірника "Суперечка про людину – суперечка про майбутнє світу..." [15] виокремимо таких авторів: М. Махінек (M. Machinek) аналізує питання суспільних відносин у сучасному світі через призму вчення Кароля Войтили про алієнацію; К. Єжина (K. Jezyna) вивчає питання перетворення світу людиною відповідно до Божого Закону. Ці дослідження присвячені вузькій проблематиці і можуть бути продовжені в контексті завдань, поставлених у нашому дослідженні. Загалом же у статтях цього збірника досліджується антропологічна основа соціального вчення Католицької Церкви. Поруються питання прав людини, цінності життя, морального порядку сучасного світу. Провідною лінією є відстеження впливу людини на формування системи цінностей та навколишнє середовище. Дослідження праці є важливим питанням з огляду на компаративний аналіз антропологічної проблематики в навчанні папи Івана ХХІІІ, папи Павла VI та Кароля Войтили в період його понтифікату.

Серед українських дослідників, які вивчали соціальне вчення Кароля Войтили, відзначимо наукові праці Л. Пітусь та А. Пашука. Л. Пітусь аналізує трактування праці та власності в соціальному вченні сучасного католицизму [2]. У контексті її дослідження робимо висновок, що міркування мислителя щодо економічних питань через призму моральних цінностей відповідають загальній тенденції у працях католицьких богословів. Аналіз поглядів Кароля Войтили на свободу, здійснений А. Пашуком **на основі** енцикліки "Сотий рік", **виявляє** тісний зв'язок свободи людини з культурною ситуацією доби, із соціально-політичними та духовними трансформаціями [1]. На основі досліджень А. Пашука можемо стверджувати, що аналіз Каролем Войтилою свободи в цій енцикліці значною мірою пов'язаний із економічною сферою суспільства, виявляє взаємозв'язок людини та Бога, духовного становлення людини та співвідноситься із правдою.

Виклад основного матеріалу. Економічний розвиток відображає рівень моральності суспільства. Підпорядкування людини економіці Кароль Войтила називає неправильним з огляду на моральні цінності. Вважаючи недоречним розгляд формування культури як наслідку впливу різних систем виробництва, Кароль Войтила вказує на вирішальну роль людини у формуванні суспільства, а тому – творенні умов для самоздійснення. Зокрема, жодну з історичних чи культурних обставин він не вважає виправданням соціальної нерівності, яка існує. Вони лише зменшують моральну відповідальність конкретного покоління людей.

Кожен вид діяльності треба організувати таким чином, щоб людина мала змогу розвиватись, оскільки у праці Кароль Войтила вбачає засіб, за допомогою якого людина може стати кращою. Працю він розглядає як свідчення людської гідності та влади, показник цінності людини в суспільстві. У правильно сформованій економічній системі він убачає джерело не лише духовного зростання людини, удосконалення її умінь та отримання засобів для існування, а й прогрес суспільства. Тому спосіб організації праці висвітлюється у його спадщині як джерело розв'язання або зростання проблем, якщо йдеться про самоздійснення особи.

Неможливість реалізації прав та свобод людини у сфері економіки – основні питання, на яких акцентує Кароль Войтила. У сучасну епоху зростає інструменталістське сприйняття людини, вона оцінюється через критерій продуктивності. Сучасне виробництво зосереджується не на забезпеченні основними та гідними людиною засобами для життя, а пропонує споживацький стиль життя. Споживацтво, притаманне промислово

розвиненим країнам, розглядається у працях Кароля Войтили як характерна риса сьогодення, що є джерелом диспропорцій між народами.

Усе наявне вимагає дотримання певного ставлення. Інша особа, за словами Кароля Войтили, ніколи не повинна розглядатись як об'єкт дій. Тому важливим є створення відповідних умов на робочому місці, щоб працівники не відчували себе знаряддям досягнення мети іншої особи. Кожне підприємство він розглядає як спільноту осіб, що реалізує власні інтереси та служить суспільству. Уникнення відчуття використання людини можливе, за словами мислителя, завдяки трактуванню завдань як спільного добра працівника та працедавця, що є актуальною проблемою організації діяльності в сучасних економічних системах, свідченням моральності.

Пріоритетною для мислителя була гідність людини, а не засоби виробництва та капітал, а отже, – етичні цінності превалювали над технічними досягненнями. Праця, яка перетворює світ, а не людину, для Кароля Войтили має меншу цінність. Завдяки праці мислитель бачить можливість розвитку людини, реалізації її природи та покликання стати особистістю, але водночас наголошує на пануванні людини не над природою, а над іншими людьми. Кароль Войтила стверджує, що праця часто поневолює людину, однак її завдання – надавати можливість особистісного розвитку. Вона є свідченням людської гідності та влади, особотворчим чинником та моментом виявлення особи. Тому завдяки їй людина повинна стати удосконалюватись. Для цього людина повинна стати головним критерієм економічного розвитку, а як ні, то, окрім економічної бідності, існуватиме й культурна та духовна.

Праця як джерело творення матеріальних та духовних благ містить, за словами Кароля Войтили, небезпеку утвердження невластивих пріоритетів. Зауважимо, що йдеться передусім про питання кількості та якості благ. Мислитель правомірно називає прагнення до покращення рівня життя людини, однак для визначення потреб та способів їх задоволення пропонує вважати критерієм природу людини. Саме ж розрізнення справжніх і штучних благ, що необхідне для становлення зрілої особистості, є можливим через розгляд наявного стану економіки та культури загалом через призму моральних норм.

Лише таке виробництво та накопичення, за якого "мати" дозволяє "більше бути" отримує в Кароля Войтили позитивну оцінку. Відповідно, людина – буття духовне – повинна розглядатись як міра розвитку економіки. Цивілізацію, яка характеризується виробництвом та споживацтвом, а тому є "цивілізацією речей", а не людей, у якій особа трактується як засіб, Кароль Войтила називає утилітаризмом. У прагненні "мати" заради насолоди мислитель убачає хибне прийняття живої та мертвої природи, мети виробництва. Аналіз місця, яке людина посідає у світобудові, дозволяє вказати на зміст економічної проблеми, що перешкоджає цілісному розвитку людини, незважаючи на те, що вона залежна від ресурсів матеріального світу, однак не повинна бути їх рабом. Відповідь Кароля Войтили на запитання про місце людини у сфері економіки – "ані ринок, ані держава не є метою суспільного життя, оскільки воно само по собі володіє особливою цінністю, якій ринок і держава повинні служити" [3, п. 49], вказує на пріоритет людини. Оскільки людина, за словами Кароля Войтили, подібна до Бога завдяки розуму, вона повинна спрямовувати економічні трансформації на отримання користі. Зауважимо, що йдеться про користь як відповідь на природні потреби людини, базовану на моральних засадах.

Одним із поставлених мислителем акцентів, актуальним для сьогодення, є необхідність допомоги багатими країнами менш розвиненим. У цьому контексті вагомість державного впливу є особливо очевидною. Зростання диспропорцій між розвитком економічних систем різних країн дозволяє нам говорити про ускладнення можливості становлення особи, оскільки в розвинених країнах збільшується споживацтво, а тому матеріалізм перешкоджає належному розвитку моральності, а в бідних країнах людина не здатна задовольнити свої природні потреби. Як вважає Кароль Войтила, багаті країни повинні сприяти входженню менш розвинених країн до спільного економічного ринку, щоб підняти рівень забезпечення життєвих потреб людини. Оскільки "розум здатний пізнати правду" [9, с. 258], людина, за словами Кароля Войтили, повинна керуватись розумінням, що земні блага призначені для всіх і потребують раціонального використання. Їх розподіл має базуватись на прагненні до спільного блага та бути справедливим.

Стрімкий ріст матеріальних благ протягом останнього століття супроводжувався, за словами Кароля Войтили, зменшенням інтересу до духовних цінностей, зокрема до мети існування людини. Збільшення матеріальних благ ставало ціллю людини і тим підпорядковувало її єдиній меті – накопиченню. З ним пов'язане питання власності. Без права приватної власності немислимі автономність і розвиток особи. Відповідно до вчення Кароля Войтили, право приватної власності полягає у використанні "речей цього світу" як предметів та засобів, які людина привласнює відповідно до власної свободи та вказівок розуму.

Проблема, пов'язана з відокремленням праці від власності, веде до байдужості людини щодо свого місця праці. При цьому людина розуміє його лише як дещо необхідне, що не є для неї інтеріоризованою цінністю, а також не трактує свою діяльність як досягнення власного блага. Тому можемо говорити про тісний взаємозв'язок індивідуального та спільного блага у вченні Кароля Войтили, завдяки якому можливе розв'язання пов'язаних із працею проблем самоздійснення особи. Незважаючи на часто песимістичні оцінки моральності сучасної епохи, Кароль Войтила виокремлює також позитивні зміни: зі зростанням розуміння цінності людини він пов'язує вихід із "першої стадії промислової ери", згідно з якою основою суспільної гармонії вважались виключно економічні чинники. Людина розуміється у Кароля Войтили як міра, відповідно до якої слід розвивати всі сфери суспільства.

Висновки. Дослідження філософсько-богословської спадщини Кароля Войтили виявляє необхідність пріоритету гідності людини над капіталом, домінування етичних цінностей, базованих на прийнятті людини як основної цінності над технічними досягненнями. Такий підхід, зважаючи на приниження людської гідності, неадекватну оцінку місця людини в сучасному суспільстві, вимагає переосмислення етичних проблем у сфері економіки.

Для розвитку економіки необхідне розв'язання передусім основних проблем людського буття. Організацію та здійснення праці, якими їх бачить Кароль Войтила, можемо охарактеризувати через критерій любові: діяльність як реалізація свободи поза любов'ю є в небезпеці. Надання переваги моральним, духовним, релігійним цінностям дозволяє вирішити основні питання становлення особи в сучасну епоху.

У результаті дослідження виявлено, що економічний розвиток має виходити з розуміння людини як суб'єкта і завдяки цьому приймати людину, зважаючи на її гідність, як найбільшу цінність у суспільних трансформаціях. Тому людину слід розглядати як мету, а не засіб досягнення мети. Досліджено, що відповідно до вчення

Кароля Войтили як жива, так і мертва природа відіграє важливу роль в економічному розвитку людства та потребує поміркованого використання. Однак у філософському дискурсі цьому питанню увага практично не приділяється. Тому подальші дослідження розвитку економіки з акцентом на те, що не лише особи, але й неособові буття з огляду на їхню цінність породжують моральний обов'язок перед суб'єктом, яким є особа, вважаємо перспективними для науки та суспільства загалом.

Список використаної літератури

1. Пашук А. Проблема свободи особи в енциклопедії "Сотий рік". Цейквіа і соціальні проблеми / А. Пашук // Енциклопедія "Сотий рік". – Львів, 1993. – С. 55–68.
2. Пітуть Л. Проблеми праці і власності в соціальному вченні сучасного католицизму: етичний аспект / Л. Пітуть // Релігієзнавчі студії : зб. наук. праць. – Львів, 2007. – С. 70–77.
3. Ioannes Paulus PP. CENTESIMUS ANNUS. Encyclical Letter to His Venerable Brother Bishops in the Episcopate, the Priests and Deacons, Families of Men and Women Religious, all the Christian Faithful and to all Men and Women of Good Will on the Hundreth Anniversary of *Rerum Novarum* [Electronic resource] / Ioannes Paulus PP. – Mode of access : http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_01051991_centessimus-annus.html
4. Ioannes Paulus PP. DIVES IN MISERICORDIA [Electronic resource] / Ioannes Paulus PP. – Mode of access : http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_30111980_dives-in-misericordia.html
5. Ioannes Paulus PP. LABOREM EXERCENS. To His Venerable Brothers in the Episcopate, to the Priests, to the Religious Families, to the sons and daughters of the Church and to all Men and Women of good will on Human Work on the ninetieth anniversary of *Rerum Novarum* [Electronic resource] / Ioannes Paulus PP. – Mode of access : http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_14091981_laborem-exercens.html
6. Ioannes Paulus PP. II. REDEMPTOR HOMINIS. To His Venerable Brothers in the Episcopate, the Priests, the Religious Families, the sons and daughters of the Church and to all Men and Women of Good Will at the Beginning of His Papal Ministry [Electronic resource] / Ioannes Paulus PP. – Mode of access : http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_04031979_redemptor-hominis.html
7. Ioannes Paulus PP. SOLLICITUDO REI SOCIALIS. To the Bishops, Priests, Religious Families, sons and daughters of the Church and all people of good will for the twentieth anniversary of *Populorum Progressio* [Electronic resource] / Ioannes Paulus PP. – Mode of access : http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_30121987_sollicitudo-rei-socialis.html
8. Ioannes Paulus PP. VERITATIS SPLENDOR [Electronic resource] / Ioannes Paulus PP. – Mode of access : http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_06081993_veritatis-splendor.html
9. Jan Paweł II. Prawda decyduje o wolności nauki. Do przedstawicieli Uniwersytetu, Fryburg, 13 czerwca 1984 / Jan Paweł II // *Wiara i kultura* : dokumenty, przemówienia, homilie / wybór tekstów i oprac. red. M. Radwan et al. – Rzym ; Lublin : Red. Wydaw. KUL, 1988. – S. 257–262.
10. Kampka F. Homo consumens w świecie wartości moralnych i społecznych. Centesimus Annus / Tekst i komentarze F. Kampka, C. Ritter. – Lublin : Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1998. – S. 309–324.
11. Kupny J. Godność człowieka a wymogi życia gospodarczego: przeciwieństwo czy komplementarność? *Jan Paweł II promotorem godności człowieka* : praca zbiorowa / J. Kupny ; pod red. Adama Bałabucha. – Świdnica : Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Świdnickiej ; Wrocław : Papieski Wydział Teologiczny, 2007. – S. 97–101.
12. Langan T. The Pope's Teaching on Work and the Present World Situation. *Servo veritatis* : materiały sesji naukowej poświęconej myśli Karola Wojtyły – Jana Pawła II / T. Langan ; pod red. W. Stróżewskiego. – Kraków : Nakł. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1988. – S. 165–178.
13. Mysłek W. Jan Paweł II wobec kwestii społecznej / W. Mysłek. – Warszawa : Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP, 2008. – 270 s.
14. Przewodnik po encyklikach : myśląc z Janem Pawłem II / komentarze M. Zięba ; rozmawiał Paweł Kozacki ; Jarosław Kupczak et al. – Poznań : W Drodze, 2003. – 320 s.
15. Spór o człowieka – spór o przyszłość świata. Od bł. Jana XXIII do Jana Pawła II / red. J. Nagórny, J. Gocko. – Lublin ; Kraków : Poligrafia Inspektoratu Towarzystwa Salezjańskiego, 2004. – 240 s.
16. Wojtyła K. Rewolucja ducha: doktryna społeczna Kościoła widziana oczyma kard. Karola Wojtyły / K. Wojtyła. – Warszawa : Centrum Myśli Jana Pawła II, Instytucja Kultury m.st. Warszawy, Stowarzyszenie Kulturalna "Frona", 2007. – 163 s.

References

1. Pashuk A. *Problema svobody osoby v encyklici "Sotyj rik". Cerkva i socialjni problemy* (The problem of personal freedom in the encyclical "Hundredth year". Church and social problems) *Encyklika "Sotyj rik"*. Ljviv, 1993. S. 55–68.
2. Pitusj L. *Problemy praci i vlasnosti v socialnomu vchenni suchasnogho katolicyzmu: etychnyj aspekt* (Problems of labor and property in the social teachings of modern Catholicism: an ethical aspect). *Religijeznavchi studiji : zb. nauk. pracj.* Ljviv, 2007. S. 70–77.
3. Ioannes Paulus PP. CENTESIMUS ANNUS. Encyclical Letter to His Venerable Brother Bishops in the Episcopate, the Priests and Deacons, Families of Men and Women Religious, all the Christian Faithful and to all Men and Women of Good Will on the Hundredth Anniversary of *Rerum Novarum*, available at: http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_01051991_centesimus-annus.html
4. Ioannes Paulus PP. DIVES IN MISERICORDIA, available at: http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_30111980_dives-in-misericordia.html
5. Ioannes Paulus PP. LABOREM EXERCENS. To His Venerable Brothers in the Episcopate, to the Priests, to the Religious Families, to the sons and daughters of the Church and to all Men and Women of good will on Human Work on the ninetieth anniversary of *Rerum Novarum*, available at: http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_14091981_laborem-exercens.html
6. Ioannes Paulus PP. II. REDEMPTOR HOMINIS. To His Venerable Brothers in the Episcopate, to the Priests, to the Religious Families, to the sons and daughters of the Church and to all Men and Women of Good Will at the Beginning of His Papal Ministry, available at: http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_04031979_redemptor-hominis.html
7. Ioannes Paulus PP. SOLLICITUDO REI SOCIALIS. To the Bishops, Priests, Religious Families, sons and daughters of the Church and all people of good will for the twentieth anniversary of *Populorum Progressio*, available at: http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_30121987_sollicitudo-rei-socialis.html
8. Ioannes Paulus PP. VERITATIS SPLENDOR, available at: http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_06081993_veritatis-splendor.html
9. Jan Paweł II. Prawda decyduje o wolności nauki. Do przedstawicieli Uniwersytetu, Fryburg, 13 czerwca 1984. *Wiara i kultura: dokumenty, przemówienia, homilie*. Rzym, Lublin, Red. Wydaw. KUL, 1988. S. 257–262.
10. Kampka, F. Ritter, C. Homo consumens w świecie wartości moralnych i społecznych. *Centesimus Annus: Tekst i komentarze*. Lublin, Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1998. S. 309–324.
11. Kupny J. Godność człowieka a wymogi życia gospodarczego: przeciwieństwo czy komplementarność? *Jan Paweł II promotorem godności człowieka*. Świdnica, Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Świdnickiej, Wrocław, Papieski Wydział Teologiczny, 2007. S. 97–101.
12. Langan T. The Pope's Teaching on Work and the Present World Situation. *Servo veritatis : materiały sesji naukowej poświęconej myśli Karola Wojtyły – Jana Pawła II*. Kraków, Nakł. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1988. S. 165–178.
13. Mysłek W. Jan Paweł II wobec kwestii społecznej. Warszawa, Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP, 2008. 270 s.
14. Przewodnik po encyklikach: myśląc z Janem Pawłem II. Poznań, W Drodze, 2003. 320 s.
15. Spór o człowieka – spór o przyszłość świata. Od bł. Jana XXIII do Jana Pawła II. Lublin, Kraków, Poligrafia Inspektoratu Towarzystwa Salezjańskiego, 2004. 240 s.
16. Wojtyła K. Rewolucja ducha: doktryna społeczna Kościoła widziana oczyma kard. Karola Wojtyły. Warszawa, Centrum Myśli Jana Pawła II, Instytucja Kultury m.st. Warszawy. Stowarzyszenie Kulturalna "Frona", 2007. 163 s.

Надійшла до редколегії 07.02.21

М. Г. Довгань, кандидат филос. наук, доц.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов, Украина

АНТРОПОЛОГИЧЕСКОЕ ИЗМЕРЕНИЕ ЭКОНОМИКИ В УЧЕНИИ КАРОЛЯ ВОЙТЫЛЫ

Осуществлен системный анализ взглядов Кароля Войтылы на становление человека в контексте развития экономики. Установлено, что Кароль Войтыла рассматривает развитие экономики сквозь призму нравственных приоритетов современного человека; сосредоточивается на анализе экономической сферы общества с учетом соблюдения прав и реализации свобод человека, а также возможности развития его нравственности. Несмотря на ненадлежащее понимание человека в современных экономических системах, поскольку его используют как орудие, а не цель, мыслитель подчеркивает необходимость экономических трансформаций. Установлено, что без права частной собственности немислимы автономность и развитие личности; всё, сотворённое Богом, представляет ценность и порождает моральный долг перед субъектом, каким является человек. Изучены основные опасности в сфере экономики, из-за которых теряется понимание ценности человека. Формирование новой всемирной экономической системы, основанной на принципах справедливости и равенства, Кароль Войтыла считает ответом на проблему надлежащего места человека в экономических системах.

Ключевые слова: экономика, человек, нравственность, труд, развитие, свобода, ценность.

Maria Dovhan, PhD of Philosophical Science, Assoc. Prof.
Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine

ANTHROPOLOGICAL DIMENSION OF ECONOMIC IN KAROL WOJTYLA'S TEACHINGS

The research provides a systematic analysis of Karol Wojtyła's views on human development in the context of economic development. Karol Wojtyła focuses on the analysis of the economic sphere of society in view of the observance of human rights and the realization of human freedoms, as well as the possibility of developing one's morality.

It is substantiated that the current state of the economy leads to a single dimension of a human being, the crisis of identity and the degradation of human values. Given the misinterpretation of a human being in modern economic systems, where it is used as a tool, not an aim, the thinker emphasizes the need for economic transformation.

It is established that Karol Wojtyła regards the development of the economy through the prism of the moral priorities of a modern human being. He connects human self-destruction with modern transformations of the scientific and technical sphere, and explains the emergence of nihilism through the crisis of rationality.

The paper seeks to analyze the main dangers in the field of economics, due to which the understanding of human value is lost. Simultaneously, it considers the recommendations of Karol Wojtyła on changing this state of affairs. The thinker emphasizes the dignity of every person, because the recognition of a person as the highest value is not only the existence of laws and norms in the state which would guarantee a decent life in the socio-economic sphere, but also meeting national, cultural and spiritual needs.

Without the right of private property, according to him, an autonomy and development of a person are inconceivable. Karol Wojtyła considers the formation of a new world economic system based on the principles of justice and equality to be the answer to the problem of a proper place of a human being in economic systems. In contrast to profit as a regulator of the economy, the thinker raises the importance of a human factor in economic development, emphasizes the key role of orderly and creative human labor and its components, namely initiative and entrepreneurship. The lack of knowledge and skills are viewed as reasons which do not allow getting out of poverty.

It has been established that, according to Karol Wojtyła, impersonal being is a value and a moral obligation to the subject who is a person.

Keywords: economy, human being, morality, work, development, freedom, value.